

Postawy antychodźcze uczestników social mediów a cele edukacji międzykulturowej

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zaobserwowanych w Internecie postaw antychodźczych, które ukazują wpływ przestrzeni wirtualnej na kształtowanie się opinii na temat uchodźstwa. Dane zebrane podczas badań etnograficznych w okresie 2015–2019 dotyczą postaw, zachowań oraz narracji negujących przyjmowanie uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a także oddolnej krytyki internautów wobec udzielania schronienia uchodźcom na obszarze Polski. Media społecznościowe (*social media*) zostały ukazane jako narzędzie wyrażania społecznego sprzeciwu wobec perspektywy przyjmowania uchodźców na teren Polski. Wśród danych zastanych pojawiły się treści będące pośrednią lub bezpośrednią negacją celów edukacji międzykulturowej. Analizie zostały poddane treści zamieszczone na platformie Facebook na stronie „Nie dla islamizacji Europy”, której funkcjonowanie skupia się na informowaniu oraz komentowaniu zdarzeń związanych z tak zwanym kryzysem migracyjnym. Materiał badawczy obejmuje dane z 2018 roku – okresu, w którym uwaga twórców niniejszego medium skupiła się na potencjalnie negatywnych konsekwencjach przyjmowania uchodźców do Europy.

Słowa kluczowe: migracje, uchodźstwo, social media, edukacja międzykulturowa, kultura włączenia, netnografia, cyberprzestrzeń, dyskurs

Wprowadzenie

Współcześnie pedagogika międzykulturowa zajmuje się problemami edukacyjnymi społeczeństw wielokulturowych, a u podnóża jej epistemologii znajduje się „Ja” w relacji do „Innego/Obcego”, którego kulturowy *ethos* stanowi dla „Ja” nieobojętny przedmiot analiz, obserwacji, konfrontacji i interpretacji

(Grzybowski, 2015, ss. 17–18). Interpretacja zachowań „Innego/Obcego” jest szczególnie ważna, ponieważ – jak pokazały niniejsze badania – to właśnie interpretacja pozbawiona specjalistycznej wiedzy oraz otwartości, jakiej uczy edukacja międzykulturowa, przyczyniła się do powstania postaw określonych tutaj jako antychodźcze. Makrospołecznym celem edukacji międzykulturowej „jest transformacja świadomości umożliwiająca rozwój poczucia solidarności ogólnoludzkiej oraz budowę demokratycznego i wielokulturowego społeczeństwa obywatelskiego” (Błęszyńska, 2011, s. 41). Do celów mikrospołecznych zalicza się natomiast uwrażliwienie na kwestie kulturowe i przełamywanie barier w relacjach z „Innym/Obcym” oraz zapobieganie powstawaniu postaw etnocentrycznych i ksenofobicznych (Błęszyńska, 2011, s. 41).

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja zaobserwowanych w przestrzeni wirtualnej postaw antychodźczych oraz wskazanie opiniotwórczej roli Internetu. Przedstawione dane dotyczące postaw, zachowań oraz narracji negujących przyjmowanie uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a także udzielania im schronienia na obszarze Polski, zostały zebrane podczas badań netnograficznych przeprowadzonych w latach 2015–2019. Media społecznościowe (*social media*) zostaną tutaj ukazane jako przykład oddolnego sprzeciwu wobec perspektywy przyjmowania uchodźców na teren Polski, a także jako przykład negacji założeń i celów edukacji międzykulturowej.

Media pełnią funkcje: komunikacyjne, transakcyjne, rozrywkowe, towarzyskie, edukacyjne i tożsamościowe. Internet wiezie prym wśród wszystkich rodzajów mediów, ponieważ ze względu na swój zasięg i nieograniczoną formę najściślej połączył wszystkie te funkcje (Van Dijk, 2010). Można zadać pytanie: czy Internet jest narzędziem całkowicie opiniotwórczym, czy jedynie przyczynia się do utrwalania pewnych opinii, postaw i światopoglądów? Jednak jeżeli jakaś treść pojawia się w Internecie i nie ulega zapomnieniu, co znaczy, że jest czytana, udostępniana oraz komentowana, można przyjąć założenie, że dzieje się tak dlatego, że treść ta spotyka się z zainteresowaniem oraz aprobatą danej grupy Internautów. Tym samym spełnia ona warunek cenzury prewencyjnej, co znaczy, że **dana treść funkcjonuje w potocznym obiegu, ponieważ jest atrakcyjna, odpowiada społecznym potrzebom, utrwała jakiś system wartości lub dostarcza pożądaną wiedzę, co znaczy, że przestrzeń wirtualna może realnie wpływać na tworzenie się lub utrwalenie pewnych postaw, tak jak ma to miejsce w przypadku prasy lub telewizji.**

Media społecznościowe umożliwiają internautom tworzenie społeczności w cyberprzestrzeni na podstawie zawierania znajomości i bycia z innymi

w nieustannym kontakcie. Media te należą do tak zwanej sieci społecznej (*social network*), czyli struktury skupiającej osoby fizyczne (lub prawne), które łączą się na zasadzie różnych zależności, na przykład pokrewieństwa, przyjaźni, wspólnych interesów, zainteresowań, relacji damsko-męskich, podobnych przekonań, wiedzy i prestiżu (Boyd i Ellison, 2007, s. 211).

Pojęcie netnografii odnosi się do badań etnograficznych prowadzonych w przestrzeni wirtualnej (Kozinets, 2012). Może ona polegać na przeprowadzeniu wywiadów pogłębionych w Internecie lub jedynie obserwacji i analizie treści, które zostały już zamieszczone na stronach, gdzie są czytane, komentowane i udostępniane. Jest to więc etnografia uprawiana w przestrzeni wirtualnej. Badania etnograficzne z założenia wpisują się w sferę badań jakościowych, których zadaniem nie jest określanie, która praktyka bądź postawa jest reprezentatywna dla danej populacji. W odróżnieniu od badań ilościowych, które odznaczają się większymi próbami, ale za to ograniczonym zakresem danych, badania jakościowe cechuje mała próba, ale za to większy zakres danych. Sensem badań jakościowych jest odkrywanie nowych zjawisk społecznych, kreowanie nowych teorii, stawianie nowych pytań i relacjonowanie sposobów konceptualizacji rzeczywistości (Hammersley i Atkinson 2000; Jakosz i Wowro, 2022).

Obserwacja uczestnicząca mediów społecznościowych nie kłóci się z etyką badawczą, ponieważ dotyczy ona treści publicznych, które najczęściej podpisane są imieniem i nazwiskiem danych Internautów. W celu zachowania anonimowości analizowanych artykułów, postów oraz komentarzy podana została jedynie ich treść, bez wskazania autorstwa. Przeprowadzona obserwacja uczestnicząca w latach 2015–2019 w mediach społecznościowych obejmowała takie strony jak: „Nie dla islamizacji Europy”; „Baszar al-Assad” i „Precz z islamem w Polsce i Europie”. W tym tekście analiza będzie obejmować jedynie materiały zamieszczone na stronie „Nie dla islamizacji Europy” („NDIE”), która jest obserwowana przez 279 135 kont na Facebooku.

Strona została wyselekcjonowana ze względu na jej największą popularność wśród wyżej wymienionych (oszacowaną według liczby polubień i wyświetleń postów). Za tym wyborem przemawia fakt, że bez względu na to, która z wyżej wymienionych stron była poddawana obserwacji, każda z nich zwierzała odnośniki do „NDIE”. Choć analiza danych zastanych dotyczyła około 400 postów i artykułów, a także zamieszczonych pod nimi komentarzy, to ze względu na wymogi formalne tekstu ograniczę się do omówienia czterech przykładów z 2018 roku, kiedy na stronie „NDIE” pojawiły się treści dotyczące pośrednio edukacji międzykulturowej. Spośród licznych postów

oraz komentarzy ze strony „NDIE” wybrałam te, które przechodząc cenzurę prewencyjną, otrzymały największą liczbę odsłon oraz udostępnień.

Relacja z badań

Egalitarność mediów sprawia, że trudno jest określić przedział wiekowy, wykształcenie lub przynależność światopoglądową osób obserwujących „NDIE”. Nie sposób określić, ani nawet przypuszczać, w jakim stopniu podczas ich edukacji realizowane były makro- i mikrospołeczne cele pedagogiki międzykulturowej. Na podstawie poniższych przykładów można wskazać, jakie nastawienie panuje wśród sympatyków tej strony w stosunku do różnych prób przygotowywania do funkcjonowania w środowisku wielokulturowym. „NDIE” na platformie Facebook publikuje posty z memami, linkami do odcinków telewizji alternatywnych (takich jak na przykład „wRealu24”) oraz linki do witryny, gdzie anonimowi autorzy publikują artykuły o charakterze informacyjnym.

22 września 2018 roku na stronie pojawił się tekst zatytułowany „Rząd będzie edukował Polaków na temat pozytywnej roli cudzoziemców”¹ (1000 reakcji, 267 komentarzy, 191 udostępnień)², w którym prezentowane są założenia rządowej Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju. Wśród nich znajduje się zapis o rozwijaniu sektora organizacji pozarządowych działających na rzecz cudzoziemców, również organizacji „imigranckich”, oraz o zwiększeniu możliwości zatrudnienia dla cudzoziemców.

Szczególnie niebezpieczna jest zapisana w strategii deklaracja wspierania organizacji pozarządowych działających na rzecz cudzoziemców
Co to oznacza? Budowanie Polski ukraińsko-hindusko-muzułmańskiej?
(Rząd będzie edukował Polaków na temat pozytywnej roli cudzoziemców | NDIE.PL)

Już z samego tytułu artykułu można wywnioskować, że negowana jest jakakolwiek „pozytywna rola” cudzoziemców na terenie Polski. Działania mające na celu poprawę ich sytuacji, integrację oraz wsparcie w kraju przyjmującym są odbierane jako zdrada rządu względem obywateli. Potwierdza to

¹ Rząd będzie edukował Polaków na temat pozytywnej roli cudzoziemców | NDIE.PL

² W nawiasach podaję liczbę reakcji, komentarzy oraz udostępnień, aby ukazać, jak duży zasięg oraz impakt społeczny osiągnęła publikacja analizowanych tutaj postów. Są to liczby z dnia: 23.02.2023, które ze względu na dynamikę mediów społecznościowych mogą się zmienić.

fakt, że w samym zakończeniu tego tekstu autor zwraca uwagę na obietnicę premiera Mateusza Morawieckiego o nieprzyjmowaniu uchodźców, która jego zdaniem przeczy założeniom Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju.

Tekst z 14 września 2018 roku dotyczy bezpośrednio edukacji: „Francuska książka o edukacji seksualnej dla dzieci »promuje« związki z Arabami”³ (912 reakcji, 197 komentarzy, 109 udostępnień). Czytamy w nim, że związane z francuskim rządem wydawnictwo „Natan” w podręczniku do edukacji seksualnej posługuje się przykładami związków mieszanych. W artykule nie znajduje się ani jedno zdanie stwierdzające, że promowanie związków mieszanych (na przykład „związków z Arabami”) mogłoby być w jakimś sensie złe. Ocena tego zjawiska zawiera się w samym fakcie opublikowania tekstu na temat związków „białych” kobiet z imigrantami. Odbiorca niniejszego komunikatu, obserwujący „NDIE” z odgórnym antyuchodźczym nastawieniem, automatycznie i niemal bezrefleksyjnie pojmując, co autor miał na myśli poprzez publikację tekstu wraz z obrazującą dany „problem” grafiką:

Grafika w tekście pt: „Francuska książka o edukacji seksualnej dla dzieci »promuje« związki z Arabami” (domena publiczna)

Niektóre artykuły w witrynie „NDIE” mają charakter jedynie informacyjny i trudno doszukać się w ich treści znamion postawy antyuchodźczej lub kse-

³ Francuska książka o edukacji seksualnej dla dzieci „promuje” związki z Arabami | NDIE.PL.

nofobicznej. Artykuł zamieszczony 18 lutego pod tytułem „Belgia: Powstanie największa muzułmańska szkoła w kraju”⁴ (204 reakcje, 59 komentarzy, 9 udostępnień) jest komunikatem dotyczącym liczby muzułmańskich szkół w Belgii oraz informacją o następnej takiej placówce, mającej powstać w regionie Walonii. Ta pozornie wolna od emocji i waloryzacji informacja jest jednak odczytywana z perspektywy medium, w którym się pojawia. W tym przypadku informuje ona o zagrożeniu wynikającym z obecności uchodźców i imigrantów z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu wyznających islam. Potwierdzają to komentarze znajdujące się pod postem na Facebooku:

Co to jest „belgia”? Raczej kalifat belgijski pod islamskim butem! Pozostali przy życiu belgowie nie walczycie o swoje przetrwanie? Napatrzyliście się na kalifat szwedzki za bardzo? Głupotę wam wszczepili bezinwazyjnie? (*sic!*)

w Belgii powstanie szkoła która będzie nauczać że m.in Belgowie to zło i trzeba ich zabijać i wykorzystywać (*sic!*)

Szkoła CZEGO ? Nienawiści do NIEmuzułmanów Wyższości islamu nad resztą świata ? (*sic!*)

Nigdy to nie będzie szkoła w znaczeniu o tradycji łacińskiej tak zwane z łac. scola, produkcja osób które znają wyłącznie Koran i Sunnę to żadna szkoła a produkcja społecznych analfabetów (*sic!*)

Pozornie informacyjny ton wypowiedzi odnajdujemy również w artykule „W Chemnitz zorganizowano koncert »przeciwko ksenofobii«”⁵ (375 reakcji, 108 komentarzy, 11 udostępnień), gdzie czytamy:

Najwyższe władze Niemiec stanęły po stronie zwolenników imigracji i multikulturalizmu. Władze w pełni poparły inicjatywę koncertu rockowego w Chemnitz i wezwały do mobilizacji przeciwko tak zwane mowy nienawiści szerzonej przez „skrajną prawicę”. Mieszkańcy Chemnitz zostali również zaproszeni za pośrednictwem portali społecznościowych do „demonstrowania w oknach” i zawieszania na balkonach haseł dotyczących tolerancji – informuje agencja AFP.

Pod postem, gdzie zamieszczony jest link do artykułu, znajdują się komentarze potwierdzające negatywne nastawienie wobec wielokulturowości i walki o otwartość kulturową, która wybrzmiewa w przytoczonym fragmencie tekstu.

⁴ „Belgia: Powstanie największa muzułmańska szkoła w kraju” | NDIE.PL.

⁵ W Chemnitz zorganizowano koncert „przeciwko ksenofobii” | NDIE.PL.

Ta nienawiść to naturalny odruch ludzi, którym mama Merkel wepchnęła morderców do domów. Nienawiść jest też naturalnym odruchem na chorą miłość lewaków do wszelkich zbrodni. Nienawiść do zła jest naturalna u dobrych ludzi i nie ma w niej nic złego. (*sic!*)

Czy ksenofobia w całym swym zakresie może też rozciągać się wobec rdzennych (przy okazji białych) mieszkańców danego regionu? Czy jest tylko właśnie ich domeną wobec pozostałych osób to jest gości spoza Europy? (*sic!*)

Koncert był ZA DARMO! Była darmowa komunikacja, mn. Flixbus ich dowoził. Na bilety choćby Die toten Hosen trzeba zapłacić około 100 e. Dlatego było niby? 65 tys. piszczych dzieciaków, a media zrobiły z tego Wielką Propagandę. I nie! Niemcy nie polują na obcokrajowców, jest dokładnie odwrotnie. (*sic!*)

Materiały publikowane na stronie „NDIE” posiadają konkretnie ukierunkowaną modalność. Modalność to zjawisko językowe, którego używa się w celu omówienia możliwych sytuacji. Każdy z omówionych wyżej tekstów jest przykładem stosowania modalności epistemicznej, którą definiuje się jako sąd nadawcy danej wypowiedzi o stopniu pewności zaistnienia omawianego zdarzenia (Boniecka, 1976). Inaczej mówiąc, modalność wyraża subiektywny (często emocjonalny) stosunek mówiącego do treści jego wypowiedzi. Modalność podmiotu wypowiadającego się wywiera wpływ na odbiorcę komunikatu. Czerpiąc informacje ze strony „NDIE”, której sam tytuł ma ściśle określoną modalność (sprzeciw, oburzenie wywołane wizją obecności kultury islamu w Europie), nawet takie zdania jak: „W Chemnitz zorganizowano koncert »przeciwko ksenofobii«” stanowią kontynuację wspomnianej modalności.

Nagłówek informujący o koncercie w Chemnitz jest pozornie wolny od sądów wartościujących oraz ładunku emocjonalnego, można porównać go do twierdzenia: „W grudniu na krakowskim rynku ma miejsce jarmark bożonarodzeniowy”, który mógłby pojawić się na stronie „Life In Kraków”. Różnica jest taka, że komunikat ten nie opiera się na nieświadomych przed założeniach, jak ma to miejsce na stronie „NDIE”. Stronę tę można potraktować całościowo jako tekst o określonej modalności, która sprawia, że nawet te artykuły, które zdają się pozbawione jakiegokolwiek sądu i jedynie informują o zaistniałych sytuacjach, odczytywane są przez odbiorców jako komunikaty o określonej modalności. Są to komunikaty o lęku przed „Innym/Obcym”, którym jest uchodźca z Afryki Północnej lub Bliskiego Wschodu. Przedstawiciel kultury, która jest tak odmienna od tego, co w potocznym wyobrażeniu

funkcjonuje jako „polskie”, że budzi wątpliwości, strach, niechęć. Wyznawca religii, której liczne aspekty⁶ budzą zaniepokojenie, oburzenie i sprzeciw.

Modalność strony „NDIE”, gdzie anonimowi autorzy wywierają wpływ na anonimowych i nieanonimowych odbiorców, wyraża się w przytoczonych wyżej komentarzach. Mówię o nieanonimowych odbiorcach, ponieważ osoby, które komentowały w sposób, który można by nazwać nienawistnym, podpisują się prawdopodobnie swoim prawdziwym imieniem i nazwiskiem. Publicznie ujawniają oni swoją niechęć, strach oraz oburzenie wywołane perspektywą pojawiania się mniejszości arabskiej lub muzułmańskiej na terenie Polski. W ten sposób docieramy do najważniejszej cechy modalności językowej, która jako że posiada ładunek emocjonalny (nawet jeżeli nie wynika z samej formy komunikatu, a z przedzałożeń, na których jest zbudowany), wpływa na odbiorcę i ma zdolność budzenia w nim tych samych emocji.

Wnioski – lęk przed „Innym/Obcym” oraz władza stereotypów

Modalność strony „NDIE”, reakcje na zamieszczane tam posty oraz komentarze użytkowników pokazują, że występuje wśród nich pewna niechęć do spojrzenia na sytuację oraz kontekst z perspektywy „Innego/Obcego”. Być może jest to spowodowane brakiem specjalistycznej wiedzy i otwartości, które są celem edukacji międzykulturowej. Wiedza ta oraz umiejętność interpretacji faktów nie tylko z perspektywy „Ja”, ale również z perspektywy „Innego/Obcego” jest tutaj zastąpiona elementami charakterystycznymi dla myślenia potocznego. Potoczność opiera się na doświadczeniu codzienności, jest to wiedza płynąca z osobistych przeżyć i wyobrażeń. Logiką tego rodzaju myślenia jest logika sytuacyjna, do której potoczność nieustannie się dostosowuje, nie unikając przy tym sprzeczności, ignorując je lub akceptując (Schütz, 1979). Przykładem myślenia potocznego jest automatyczne, bezrefleksyjne kojarzenie migracji z Bliskiego Wschodu z próbą „islamskiej inwazji na Europę”, co widzimy w komentarzu, w którym autor pisze o „belgijskim kalifacie” w kontekście otwarcia muzułmańskiej szkoły w Walonii. Taki sposób rozumowania jest zaś efektem funkcjonowania stereotypów, które należą do porządku myślenia potocznego.

Twórcą pojęcia stereotypu jest Walter Lipmann, który w 1922 roku opisał go jako specyficzny fakt społeczny, polegający na uproszczonym i uogólnio-

⁶ Zob. na przykład „Pakistan: chrześcijanka odmówiła przejścia na islam. Została wyrzucona z drugiego piętra” | NDIE.PL (486 reakcji, 68 komentarzy, 153 udostępnienia)

nym postrzeganiu pewnych fenomenów przez daną grupę społeczną. Ida Kurcz definiuje stereotyp jako pewien „obraz”, czyli reprezentację lub stałe wyobrażenie, które staje się tożsame z każdym elementem danej grupy (Kurcz, 2001). Obserwacja strony „NDIE” dostarcza wiedzy o współcześnie funkcjonujących stereotypach na temat uchodźców z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu. Wiedza potoczna podpowiada, że każdy uchodźca z tamtego regionu jest muzułmaninem, a islam to niebezpieczna religia. Islam automatycznie utożsamiany jest ze skłonnością do terroryzmu. Według myślenia potocznego Arabska Wiosna nie była próbą odzyskania kontroli nad swoim regionem przez obywateli pragnących sprawiedliwych systemów rządowych, a raczej początkiem planu przejęcia władzy w Europie i stopniowej destrukcji kultury zachodniej. Wybiórczość myślenia potocznego pozwoliła odsunąć na bok kontekst wojen, głodu, braku dostępu do edukacji bądź opieki zdrowotnej – rzeczywistych przyczyn uchodźstwa.

Kluczowym dla zrozumienia powstania postawy antyuchodźczej jest pojęcie zagrożenia. Obserwacja mediów społecznościowych pokazała, że na miejsce „Innego/Obcego” wystarczy wstawić naszą osobistą interpretację tego, kim on jest. Zastąpić mgliste wyobrażenie uchodźcy którymś ze stereotypów, opartych nie na specjalistycznej wiedzy i na bezpośrednim doświadczeniu, a raczej na informacjach pochodzących z social media, przekazujących informacje według pełnej lęku i niepewności modalności. Liczne reakcje na posty, artykuły i komentarze, które potwierdzają społeczną niepewność i lęk przed „Innym/Obcym” dowodzą, że Internet jest przestrzenią, w której doszukujemy się nie tylko samych informacji, ale również wskazania kierunku, w jakim powinny zmierzać nasze opinie. Powyższe analizy dowodzą, że wśród antyuchodźczych treści znajdują się również takie, które pośrednio lub bezpośrednio negują cele i idee edukacji międzykulturowej, które są postrzegane jako próba narzucenia takiego światopoglądu, w którym wielokulturowość będzie czymś „normalnym” i pożądanym, co w uczestnikach „NDIE”, posługujących się negatywnymi stereotypami, budzi sprzeciw i lęk.

Edukacja jako antidotum na niezrozumienie i lęk?

Tytuł niniejszego podrozdziału jest propozycją oraz sugestią do przeprowadzenia badań, których celem byłoby zbadanie, jak pedagogika międzykulturowa przyczynia się do niwelowania niezrozumienia oraz lęku wobec przedstawicieli innych kultur. Wskazaniem oraz inspiracją takich badań może być działalność organizacji, które wychodzą naprzeciw wyzwaniom wielokultu-

rowości, a których działalność przedstawiam poniżej. Wyzwania te określają zakres edukacji międzykulturowej, której zadaniem jest kształcenie i wychowanie do życia w świecie zróżnicowanym kulturowo, etnicznie, religijnie, a także ideologicznie (Lewowicki, 2014).

Nomada to organizacja pozarządowa działająca na rzecz praw człowieka w środowiskach migranckich. Prowadzi wiele projektów edukacyjnych, których celem jest integracja społeczeństwa wielokulturowego. Członkowie stowarzyszenia prowadzą lekcje oraz warsztaty, których celem jest zapobieganie dyskryminacji, powstawaniu uprzedzeń, utrwalaniu stereotypów, co można nazwać edukacją antydyskryminacyjną⁷. Najważniejszym w kontekście niniejszych rozważań projektem Nomady było stworzenie podręczników na temat uchodźstwa zatytułowanych kolejno: *Uchodźczynie/uchodźcy. Przewodnik dla kadry pedagogicznej*; *Uchodźczynie/uchodźcy. Przewodnik dla personelu medycznego*; *Uchodźczynie/uchodźcy. Przewodnik do pracy socjalnej i asystentury środowiskowej*. W podręcznikach znajdują się scenariusze lekcji na temat uchodźstwa, wszystkie potrzebne materiały niezbędne do ich przeprowadzenia oraz pigułka wiedzy na temat uchodźstwa, a także kontekstu bliskowschodniego oraz islamu. To ostatnie uznają za najcenniejsze w niniejszych publikacjach, ponieważ dzięki zawartym w nich informacjom, czytelnej formule i darmowej dostępności (można je pobrać z Internetu) każdy może z nich korzystać.

Działalność Stowarzyszenia Laboratorium Działań dla Pokoju Salam Lab ma na celu oddanie głosu wykluczonym, promowanie dziennikarstwa pokoju oraz rzetelne informowanie o innych kulturach i religiach. Reakcje polskiego społeczeństwa na tak zwany kryzys uchodźczy w 2015 roku sprawiły, że informacje publikowane w mediach społecznościowych przez Salam Lab bardzo długo dotyczyły jedynie kultur północnoafrykańskich oraz bliskowschodnich. Salam Lab każdego dnia podejmuje walkę z mową nienawiści i fałszywymi informacjami zamieszczanymi w przestrzeni internetowej, zatrudniając specjalistów w tematyce wielokulturowej⁸.

Konkluzje

Działania integrujące członków różnych kultur, akcje charytatywne oraz walka z dezinformacją w przestrzeni wirtualnej to konieczna część eduka-

⁷ Zob.: Edukacja – NOMADA, online: <https://nomada.info.pl/edukacja> (14.12.2022).

⁸ Zob.: O nas – Salam Lab, online: <https://salamlab.pl/pl/o-nas/> (14.12.2022) Salam Lab | Facebook, online: <https://www.facebook.com/SalamLabPL> (14.12.2022).

cji międzykulturowej, ponieważ jej zadaniem jest inspirować i zachęcać do takiej relacji „Ja” z „Innym/Obcym”, by przeciwdziałać powstawaniu postaw antyuchodźczych. Tym bardziej że artykuły, posty oraz komentarze przywołane w tym tekście jasno wskazują, że istnieje tendencja, by aprobować oraz udostępniać treści oparte na stereotypach, uprzedzeniach, a nawet ksenofobii. Przypuszczać można, że wielu internautów traktuje media społecznościowe jako źródło informacji, na podstawie których kształtują oni swoje opinie i tworzą oparte na stereotypach i uprzedzeniach wyobrażenia na temat „Innego/Obcego”, z którym wielu z nich pewnie nie miało bezpośredniej styczności, w tym przypadku na temat uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Nie należy bagatelizować opiniotwórczej roli Internetu oraz jego wpływu na kształtowanie się postaw antyuchodźczych, które w znacznym stopniu zaprzeczają założeniom i celom edukacji międzykulturowej, umacniają natomiast istniejące stereotypy, tworząc wizję niebezpiecznej i szkodliwej wielokulturowości.

Bibliografia

- Błeszyńska, K.M. 2011. Teoretyczny status edukacji międzykulturowej. *Pogranicze. Studia Społeczne*. T. XVII, cz. 1, ss. 39–53.
- Boniecka, B. 1976. O pojęciu modalności (przegląd problemów badawczych). *Język Polski*. LVI (2), ss. 99–110.
- Boyd, D.M. i Ellison, N.B. 2007. Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated Communication*. 13 (1), pp. 210–230.
- Grzybowski, P.P. 2011. *Edukacja międzykulturowa – konteksty*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Hammersley, M. i Atkinson, P. 2000. *Metody badań terenowych*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Jakosz, M. i Wowro, I. 2022. *Mit Humor ist nicht immer zu Aspen. An der Grenze von Spaß und Ernst*. Göttingen: Brill/V&R Unipress.
- Lewowicki, T. 2014. Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom. *Edukacja międzykulturowa*. 3, ss. 19–38.
- Paweł, G.P. 2015. *Edukacja międzykulturowa – przewodnik: Pojęcia – literatura – adresy*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Peirce, C.S. 1958. *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*. In: Hartshorne C., Burks W. red. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

- Schütz, A. 1984. Potoczna i naukowa interpretacja ludzkiego działania. W: Mokrzycki, E. red. *Kryzys i schizma. Antyscjentystyczne tendencje w socjologii współczesnej*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, ss. 137–192.
- Van Dijk, J. 2010. *Społeczne aspekty nowych mediów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Materiał badawczy

- Amerykański turysta zaatakowany w Barcelonie przez imigrantów z Afryki. Stanął w obronie kobiety | NDIE.PL, https://ndie.pl/amerykanski-turysta-zaatakowany-w-barcelonie-przez-imigrantow-z-afryki-stanal-w-obronie-kobiety/?fbclid=IwAR31NiuMjk4nwZ-3spvGulzy76zZKMB-4Tdb3foAMXxFhy_3Qetvwo5KuLlo (11.12.2022).
- Belgia: Powstanie największa muzułmańska szkoła w kraju | NDIE.PL, https://ndie.pl/belgia-powstanie-najwieksza-muzulmanska-szkola-kraju/?fbclid=IwAR2_Oejk9HGHTnTNAhBkaoVOx2XW52QiqMyIViQDeDZ-1903ApbPTsPtJcW0 (12.12.2022).
- Edukacja – NOMADA, <https://nomada.info.pl/edukacja> (14.12.2022).
- Francuska książka o edukacji seksualnej dla dzieci „promuje” związki z Arabami | NDIE.PL, <https://ndie.pl/francuska-ksiazka-o-edukacji-seksualnej-dla-dzieci-promuje-zwiazki-z-arabami/?fbclid=IwAR2KJk7TIB0Lq-cJPQRkuhe9lNh9VIqJ27Erbjp2QaoKNFz mhCx9jXVd6vC8> (12.12.2022).
- O nas – Salam Lab, <https://salamlab.pl/pl/o-nas/> (14.12.2022).
- Salam Lab | Facebook, <https://www.facebook.com/SalamLabPL> (14.12.2022).
- Pakistan: chrześcijanka odmówiła przejścia na islam. Została wyrzucona z drugiego piętra | NDIE.PL, https://ndie.pl/pakistan-chrzescijanka-odmowila-przejscia-na-islam-zostala-wyrzucona-z-drugiego-pietra/?fbclid=IwAR2OaNpWux_WQhqabZqK9raQD9_C51rXKm_hg9NDNdly-RVNNyNMiKWuhFH0 (11.12.2022).
- Rząd będzie edukował Polaków na temat pozytywnej roli cudzoziemców | NDIE.PL, <https://ndie.pl/rzad-bedzie-edukowal-polakow-nt-pozytywnej-rol-i-cudzoziemcow/?fbclid=IwAR0sZOI4zX-wg1s-0rVqAYWAC3J-dXjAD2MisDyqE614ShyOh91QOZkr8maE> (12.12.2022).
- W Chemnitz zorganizowano koncert „przeciwko ksenofobii” | NDIE.PL, https://ndie.pl/w-chemnitz-zorganizowano-koncert-przeciwko-ksenofobii/?fbclid=IwAR1p2TucKrm40KKIiWyPo6I4t_ajNwIA4VBlVpUnMUj-nMTL75X2SSYv3sl (12.12.2022).

Anti-refugee attitudes of social media participants and the goals of intercultural education

Abstract: The purpose of this article is to present anti-refugee attitudes observed on the Internet which show the influence of virtual space on the formation of opinions on refugees. The data collected during the ethnographic research in the period 2015–2019 concern attitudes, behaviors and narratives negating the reception of refugees from the Middle East and North Africa, as well as the grassroots criticism of Internet users against sheltering refugees in the Polish territories. Social media were shown as a tool for expressing public opposition to the prospect of accepting refugees into Poland. Among the data, there were contents that comprised an indirect or direct negation of the goals of intercultural education. An analysis was conducted of the content posted on the Facebook platform on the website “No to the Islamization of Europe”, the functioning of which focuses on informing and commenting on the events related to the “migration crisis”. The research material includes the data from 2018 – a period when the attention of the creators of this medium focused on the potentially negative consequences of accepting refugees into Europe. The conclusions of the research justify and explain the need for the goals of cultural education, which is shown here as a way to counteract stereotypes.

Keywords: migration, refugee, social media, intercultural education, culture of inclusion, netnography, cyberspace, discourse

Translated by Ewa Kozik